

2.4.2015

Dnro 73/2015

Puolustusministeriö
Lainvalmistelu- ja oikeusyksikkö
kirjaamo@defmin.fi

Viite: Lausuntopyyntöne FI.PLM.2015-218 (909/40.02.00/2013), päivätty 9.2.2015

SUOMALAISEN TIEDUSTELULAINSÄÄDÄNNÖN SUUNTAVIIVOJA

Puolustusministeriö on pyytänyt Suojelupoliisin lausuntoa ns. tiedonhankintalakityöryhmän mietinnöstä (Suomalaisen tiedustelulainsäädännön suuntaviivoja), jossa arvioidaan tarvetta kehittää siviili- ja sotilastiedustelua koskevaa lainsäädäntöä. Lausuntoa on pyydetty erityisesti mietinnön johtopäätöksistä ja kehittämisehdotuksista sekä ehdotusten vaikutuksista lausunnonantajan toimintaan tai toimialalla.

Pyydettyä lausuntoaan Suojelupoliisi, joka oli edustettuna mietinnön valmistelleessa työryhmässä, toteaa seuraavaa:

Mietintö on huolellisesti valmisteltu ja sen sisältämät ehdotukset ovat kauttaaltaan perusteltuja.

Mietinnössä ehdotetaan yleisen säädösperustan luomista siviili- ja sotilastiedustelua varten sekä kolmesta erityisestä tiedustelumenetelmästä – rajat ylittävän tietoliikenteen tiedustelu, ulkomaan henkilötiedustelu ja ulkomaan tietojärjestelmätiedustelu – säätämistä. Suojelupoliisi toteaa nykyisen sääntelemättömän ja käytännössä toimivaltuudettoman kansallisen tilan olevan maailmanlaajuisestikin vertaillen poikkeuksellinen. Suojelupoliisin näkemyksen mukaan nykytila on kansallisen turvallisuuden näkökulmasta myös kestävä. Selkeän säädösperustan luominen niin siviili- kuin sotilastiedustelulle on välttämätöntä, jotta asianomaisilla viranomaisilla voidaan turvata riittävät edellytykset huolehtia maamme kaikkein keskeisimmistä turvallisuuseduista. Asian kiireellisyttä korostaa kansainvälisen turvallisuustilanteen heikentyminen ja sen vastaisuudessa todennäköisesti entisestään lisääntyvä arvaamattomuus.

Suojelupoliisi toteaa, että mietinnössä käsitellyt kolme tiedustelumenetelmää muodostavat elimellisen kokonaisuuden, jonka eri osat tärkeällä tavalla tukevat toisiaan. Kyseiset tiedustelumenetelmät eivät voi korvata toisiaan. Tarve esimerkiksi tietoliikennetiedusteluun ei poistu tai edes vähene sen johdosta, että säädettäisiin ulkomaan henkilötiedustelun mahdollistamisesta.

Mietinnössä käsitellyistä tiedustelumenetelmistä eniten tilaa niin lausunnon kohteena olevassa mietinnössä kuin sen luovuttamista seuranneessa julkisessa keskustelussa on saanut tietoliikennetiedustelu. Näin ollen Suojelupoliisi lausuu alla erityisesti tästä tiedustelumenetelmästä.

Tietoliikennetiedustelun tarkoituksena olisi havaita, tunnistaa ja kartoittaa Suomen kansalliseen turvallisuuteen kohdistuvia erityisen vakavia kansainvälisperäisiä uhkia. Tällaisia uhkia ovat esimerkiksi terrorismi, vakoilu, yhteiskunnan rakenteisiin soluttautuva järjestäytyneet rikollisuus ja sotilaalliset uhat. Kyseeseen tulevat uhat on mietinnössä pyritty rajaamaan suppeasti ja mahdollisimman täsmällisesti. Tietoliikennetiedustelu ei olisi keino hankkia tietoa mistä tahansa riskistä tai uhasta, vaan ainoastaan sellaisesta toiminnasta, joka vakavalla tavalla voi horjuttaa yhteiskunta- ja oikeusjärjestystä.

Viimeaikaiset tapahtumat Euroopassa ja Suomen lähialueilla toimivat muistutuksena siitä, että demokraattisiin yhteiskuntajärjestelmiin kohdistuvat niin siviili- kuin sotilaspuolen uhat ovat todellisia. Keskinäisriippuvaisessa maailmassa Suomikaan ei ole näiltä uhilta syrjässä. Tietoliikennetiedustelun avulla hankittava tieto edistäisi merkittäväällä tavalla Suomen viranomaisten kykyä torjua esimerkiksi terrorismia. Ruotsin turvallisuuspoliisin päällikkö toi tammikuussa 2015 julkisuuteen sen, että signaalitiedustelutiedon avulla on lyhyen ajan sisällä kyetty estämään kaksi Ruotsiin kohdistuvaa terroritekoa. Myös Ranskan ja Iso-Britannian tiedustelujohtajat tulivat samoihin aikoihin poikkeuksellisesti julkisuuteen kertomaan tiedustelutiedon merkityksestä maihin kohdistuvien terrorihankkeiden estämisessä.

Tiedustelutiedon avulla paitsi edellä todetusti mahdollistetaan kansalliseen turvallisuuteen kohdistuvien erityisen vakavien uhkien torjunta, myös varmistetaan valtiollisen päätöksenteon perustuminen relevantteihin, ajantasaisiin ja luotettaviin tietoihin. Suojelupoliisi haluaa korostaa sitä tiedonhankintalakyöryhmän järjestämässä kuulemisissakin julkituotua seikkaa, että tiedustelutieto osaltaan muodostaa modernin ulko- ja turvallisuuspoliittisen päätöksenteon perustan.

Tietoliikennetiedustelun keskeisen merkityksen vuoksi lähes kaikki oikeusperinteiltään ja yhteiskuntajärjestelmältään Suomeen verrannolliset Länsi-Euroopan valtiot harjoittavat sitä. Viimeaikaisesta kansainvälisestä kehityksestä todettakoon, että Alankomaat on ryhtymässä lainsäädäntötoimiin tietoliikennetiedustelun mahdollistamiseksi kun taas Sveitsin liittovaltiopäivät on hiljattain hyväksynyt tietoliikennetiedustelua koskevan lainsäädännön. Tilanne, jossa Suomen viranomaiset puutteellisesta kansallisesta sääntelystä johtuen ovat riippuvaisia ulkomaista saadakseen tietoa Suomen elintärkeisiin intresseihin kohdistuvista uhkista, on kestävä. Suojelupoliisi painottaa, että jokaisella maalla – myös Suomella – on velvoite huolehtia omasta ja kansalaisensa turvallisuudesta.

Tiedonhankintalakyöryhmän mietinnössä käsitellään laajasti ja huolellisesti tietoliikennetiedustelun suhdetta perusoikeutena turvattuun luottamuksellisen viestin suojaan. Mietinnössä todetulla tavalla on sinänsä kiistatonta, että tiedustelu kohdistuisi myös sellaisiin tietoihin, jotka ovat luottamuksellisen viestin suojan piirissä. Luottamuksellisen viestinnän suoja ei kuitenkaan voi olla eikä se nykyisinkään ole absoluuttinen. Suojelupoliisin näkemyksen mukaan mietinnössä on onnistuneesti kyetty hahmottelemaan ratkaisu, jossa yhtäältä kansalliseen turvallisuuteen ja toisaalta luottamuksellisen viestin suojaan liittyvät näkökohdat tulevat huomioiduiksi yhteiskunnallisesti hyväksyttävällä ja tasapainoisella tavalla. Lähtökohtana on se, että luottamuksellisen viestin salaisuutta rajoitettaisiin mahdollisimman vähän ja vain sen verran kuin kansallisen turvallisuuden vuoksi on välttämätöntä.

Mietinnössä käsitellään laajasti erilaisia keinoja huolehtia asianosaisten oikeusturvasta sekä siitä, että perusoikeuteen puuttuminen rajattaisiin vain välttä-

mättömiin tilanteisiin. Tietoliikennetiedustelu kohdennettaisiin kansalliseen turvallisuuteen kohdistuviin vakavimpiin uhkiin. Hankittavien tietojen suodatus tapahtuisi automaattisesti ja perustuisi alkutilanteessa viestinnän tunnistamistietoihin, joiden asema viestinnän luottamuksellisuuden suojan näkökulmasta on perifeerisempi kuin sisältötietojen. Tietoliikennetiedusteluun liittyisi lupajärjestelmä, jossa riippumaton lupaelin – esimerkiksi tuomioistuin – varmistaisi sen, että jokainen yksittäinen tiedonhankintatehtävä ja siinä käytettävät keinot ovat kansallisen turvallisuuden näkökulmasta perusteltuja. Tietoliikennetiedustelulla hankittujen tietojen käsittelystä, säilyttämisestä, luovuttamisesta ja hävittämisestä olisi säädettävä selkeästi ja täsmällisesti. Toiminta olisi kattavan oikeudellisen valvonnan ja parlamentaarisen valvonnan kohteena, mitä tarkoitusta varten voitaisiin tarpeen mukaan perustaa uusia erityisvalvontaelimiä. Toimintaa suoritettaisiin virkavastuulla ja siihen liittyisi myös rikosoikeudellinen vastuu.

Euroopan ihmisoikeussopimus ja esimerkiksi EU-tuomioistuimen ns. Data Retention –tuomio asettavat rajoituksia sille, millaisesta tietoliikennetiedustelusta ihmisoikeussopimuksen velvoittamat valtiot ja EU:n jäsenvaltiot voivat säätää. Mietinnössä hahmotellut suuntaviivat tietoliikennetiedustelun kansalliselle järjestämiselle ovat sopusoinnussa edellä mainittujen instrumenttien ja Suomen muidenkin ihmisoikeusvelvoitteiden kanssa.

Mietintöön liitetyissä eriävissä mielipiteissä ja julkisessa keskustelussa on esitetty, että tietoliikennetiedustelu vaarantaisi Suomen IT-sektoriin kohdistuvan investointihalukkuuden ja Suomen aseman korkean tietosuojan maana, ns. data-Sveitsinä. IT-investointien tulevaa kehitystä ja eri tekijöiden vaikutusta siihen ei luonnollisestikaan voida luotettavasti arvioida. Mietinnöstä kuitenkin varsin yksiselitteisesti ilmenee, että tietoliikennetiedustelusta säätäminen ei ole vaikuttanut kielteisesti esimerkiksi Ruotsin talouteen. Tietoliikennetiedustelusta yksityiskohtaisesti säätänyt Ruotsi arvioidaan maailmanlaajuisesti kolmanneksi parhaaksi sijoitusmaaksi datakeskuksille, kun taas Suomi – jossa asiasta ei ole säädetty – sijoittuu vertailussa sijalle yhdeksän. Tiedonhankintalakyöryhmän tilaamassa riippumattomassa selvityksessä arvioidaan, että Ruotsin selkeä lainsäädäntö saattaa muodostaa maalle jopa kansainvälisen kilpailuedun.

Edellä mainittua väitettä, jonka mukaan tietoliikennetiedustelu vaarantaisi Suomen aseman ns. data-Sveitsinä, on vaikea arvioida, koska väitteen ja käsitteen konkreettinen sisältö ovat jääneet täsmennyttömiksi. Kuitenkin on syytä korostaa, ettei tietoliikennetiedustelusta säätämättä jättämisen avulla varjella suomalaisten tietoverkkojen puhtautta tai korkeaa tietosuojaa. Ulkomaisten toimijoiden tietoverkkovakoilu ei tunne valtioiden rajoja. On tosiasia, että suomalaisiin tietoverkkoihin ja niissä toimiviin yrityksiin jatkuvasti kohdistuu loukkauksia vieraiden valtioiden tiedusteluelinten ja muiden ulkomaisten toimijoiden taholta. Suomen tiedusteluviranomaisista poiketen nämä tahot eivät kunnioita maamme lakeja eikä niiden toiminnan tarkoituksena ole suojata maamme elintärkeitä etuja vaan päinvastoin vahingoittaa niitä.

Suojelupoliisin päällikkö,
Poliisineuvos

Antti Pelttari

Ylitarkastaja

Jan Sjöblom